

БАБА ТОНА

Слизах на юг и питаха, но им отговаряха с отрицание, а те не се отчайваха и слизаха още по̀ на юг, където лятото ставаше по-горещо, но квартири все нямаше и нямаше, докато на края се ядосаха и спряха в едно никакво село. Това село издъхваше на брега на морето, без плажове; само скали и рифове. Пет или шест на брой летовници, по всяка вероятност луди. Посочиха им недотам внушителна къща със самотна баба. Бабата ги въведе в тъмна прохладна стая. В стаята подът се люлееше, заедно с него се люлееха два железни кревата, стар евтин скрин, модерен евтин бюфет с чинии, с чаши и снимки, втъкнати между плъзгащи се стъкла. Две ракли и две закачалки. На закачалките не висеше нищо, но те ги отрупаха с рокли, панталони, ризи. Останалите неща легнаха върху столовете. Докато подреждаха вещите си, наемателите отправяха удивени погледи към графа, свитата му и елените, избродирани на стената. На края двамата се засмяха. Всичко е наред, те са на море, летуват, а колкото до плажовете, имаха ги на разположение, колата им ги осигуряваше.

– Шантаво село – рече по едно време мъжът, – поставили го на никакъв бряг: нито бизнес, нито разнообразие.

Но стопанката, направена от вехта тракийска кал, възрази:

– Хубаво е, и на вас ще ви бъде хубаво.

Стопанката се грижеше за прасето, за кокошките и за зеленчуковата градина. Едра колкото си ще, с мощно, обгоряло лице и корави изпечени прасци, тя, кажи-речи, им се помоли да останат.

– Сигурно си много сама – запита мъжът.

– Сега не съм – отвърна старата жена, – понеже готвя на комбайнерите, които чакат всеки ден да ги нахраня. После ще бъда сама, но вие няма да бързате, нали?

Наемателите, мъж на петдесет и жена на четирийсет, не разбраха добре какво им се казва, сякаш не знаеха български, но после си помислиха малко и дойдоха до заключението, че в края на краищата сега е лято, а през лятото освен че се ходи на море, се прибира и реколтата, тъй като понятието комбайнери се свързва с жетвата или нещо подобно.

От къщата – тия къщи, бежанските, еднокатни, направо в земята – се излизаше под лозница. В сянката на лозницата разточително заемаше място дълга маса, покрита с мушам. Нататък започваха постройките на стопанския двор. Наблизо димеше примитивно огнище. На огнището къкреше гигантска емайлирана тенджерка. Много чинии и прибори се изцеждаха на масата. Мъжът-наемател ги наблюдаваше и си мислеше, че трябва да се омиа, той не можеше в никакъв случай да остане на това място повече.

– Пък да се опитаме – подхвърли плахо жената-наемателка. – Може би.

Партньорът ѝ я погледна:

– Говориш, без да анализираш, добре е да анализираш, когато говориш.

Това си беше техен хумор.

– И да анализираш, и да не анализираш – отвърна му партньорката, – стаи няма.

На мен ми омръзна да питам, но си прав.

– Как омръзна, а съм прав?

– Защо пък не, на човек може наистина да му се случи да му омръзне и пак ти да си прав.

– Бъди спокойна, и ти...

– Съм била права понякога, така ли?

– Добре, край!

– Сигурен ли си, че не можеш да изтърпиш няколко души да се нахранят в твое отсъствие на тази маса, понеже в туй време обикновено сме на плажа.

– Нещо ми подсказва, че не мога.

– Защото си сноб.

– Напоследък злоупотребяваш с тази дума – натърти с привидна сериозност мъжът, – но ще мине време и най-после ще загрея какво разбираш под сноб.

– Багажа обаче ще опаковаш ти!

– Толкоз рокли!...

Стопанката домъкна половин агне, простря го на масата, намери най-големия нож и започна да го разкроява. Къде умело, къде не, но все пак успя да го нареже на седем големи къса.

– Това порции ли са?

– Седмина гладни мъжаги, булке, седем хали!

– С ориз ли?

– Аха.

– А защо ти?

– Ми дойдоха от наместничеството, питаха мога ли...

– Срещу заплащане.

– Ми да.

– И сервираш.

– Само закуска и обед.

– И всички тези съдини!...

– Мене чакат.

– И идват?

– Как да идват?

– Тук.

Жената-наемателка посочи масата.

Стопанката се засмя. Беше разбрала. А работата била много по-проста: комбайнерите работят на осем километра от селото, взимат я с камион, отива, разсипва на всички, нахранва ги и се връща.

Нямаше нужда да търсят нова квартира, изясни се, че цялото пространство под лозницата е за тях, цялата маса, цялата тишина, а тази тишина се оказа дълбока, многозначна, те потъваха в нея, тя ги обгърна, двамата се озърнаха, почувствуваха се освободени от нещо тяхно си, втренчиха се един в друг. Любовта им докопа с корените си нови сокове, роди неочаквани пориви, понесоха се от плаж на плаж, но все по ъгълчетата на заливите, далеч от хората. Скоро се отказаха и от ресторантите, отвратиха се от чакането, погнусиха се от мръсните потни сервитьори, от пладнешкото им обирничество. Привлече ги кротката планина, нейната нежност, непретенциозната заобленост на хълмовете, затаената загадъчност на дъбовете. И точно в пазвите на планината, кой знае защо, двамата си мислеха за хазайката. Мъжът си представяше как тази старица се е взела именно от топлата спечена пръст, от късата прегоряла тревица, поръсена с пресушени кози сачми, че тази старица не може да бъде друго освен субстанция от дъбовата гора и странната замисленост на въздуха тук, на онова неочаквано повикване от далечината, родило се дявол знае как, може би чиста измислица, а може би внезапен зов на овчар, на умиращ от удар с нож пътник.

– Това е тя – прошепна той веднъж.

– Какво?

– Боже мой, като си представим, че туй сега ни е нужно като украшение, а утре ще ни потрябва като въздух за дишане!...

– За бабата ли?

– Какво ще правим тогава?
– Дано не ни притрябва.
– Тогава ще бъдат изяснени толкоз неща, но тази субстанция...
– Дано не притрябва, ти казах. Знаеш ли колко ще те вълнува туй, като се върнем в София?

С изнизването на дните до продуктите на комбайнерите в хладилника влязоха водката и вермутът на гостите. Привечер измъкнаха бутилките, сяднаха край масата. До тях, на въжето, съхнеха банските им костюми. Стопанката на дома направи няколко опита да нареже салатите, но гостите не приеха, просто я канеха, нищо повече. Старицата сяднаше пред чашите с вермут, задоволяваше се да гледа сърчните движения на гражданката, лекотата, с която тя приготвяше необходимото за хубава лека вечеря. Всъщност наемателите бяха манияци на тема стерилност, не се доверяваха на никого, но това домакинята така и не разбра. Старицата усвои вермута, пиеше го с удоволствие. Привечерните часове се сливаха с часовете на нощта. Наемателите мълчеха, говореше старицата. На нея лятото беше поднесло две изненади: комбайнерите и курортистите. Те щяха да изпълнят живота й до деня, в който можеха да пристигнат някои от синовете с внуците.

Вечер след вечеря, пред чашата с вермут, старицата разказваше за себе си, за синовете, за дяволското явление в живота, където, без да има защо, нещата се променят и често пъти хората не живеят с тези, които обичат, чисто и просто живеят разделени, че младостта е коварна. Тук мъжът се намеси и употреби думата **ж е с т о к а**.

– И не виждат ли какво става – продължи леко замаяната от вермута старица, – отивам на гости у синовете, влизам в апартаментите им, апартаментите пълни със секции. Но гости няма, никой не иде да им види секциите.

Не минаваше вечер обаче да не спомене комбайнерите. По този начин курортистите разбраха, че дъждът заплашва прибирането на реколтата. Дъждовете, които напоследък ги разхлаждаха така добре след задухата на плажа, просто съсипвали жетвата. Това беше нереална действителност, далечна, те бяха забравили, че съществува подобен проблем, че пшеницата все пак трябва да се прибере от нивите. Помнеха много неща, можеха да разговарят за какво ли не... Но пшеницата? Защо пшеницата? Пшеницата се сее, жъне се и се меле. Какво толкоз пшеницата? А ето че тази приятна баба ги занимава с нея. Днес комбайнерите това, днес онова; един се разболял, другият правел смешки, на трети жена му избягала, но всички без изключение харесвали гозбите й, нарекли я баба Тонка, а тя наистина се казвала тъй, само че Тона; как се криели под крушата от дъжда, тази круша била стара, голяма, като огромен чадър. Докато домакинята бърбореше за тия неща, гостите си пиеха и се учудваха, че им е приятно, че разказът едва ли не ги вълнува.

А още по-късно, в леглото, той чу гласа се да казва:

– Удивен съм.
– И аз – звънна нейният глас.
– Разбрах, а старицата ни вълнува.
– Всичко ме вълнува бе, дявол да го вземе, всичко, изречено от нея, ме интригува. Сега например мечтая да видя тази голяма круша.

– И аз.

– Самотна сред нивите.

– Блока.

– Нивите!

– Може би наистина съществува импозантна самота.

– И утре дали ще вали?

На другия ден той лежеше на пясъка.

– Според теб ще вали ли?

– Облаците са там – отвърна тя, както четеше, излегната на хавлията.

Наблюдателността на жените го изненадва. Ето, и тази сега, уж чете, уж е вгълбена, а не изпуска нищо, дори нещата, които са на небето. Седна, озърна се и облаците си бяха наистина там, където трябваше да бъдат, за да завали. Почти всеки ден ставаше тъй, но пречи ли им – не; чудесна прохлада след плажа.

Банският костюм от две малки парченца плат, извивките на тялото ѝ, стремежът ѝ на всяка цена да почернее плътно и навсякъде, грижливо постланата хавлия, шампована с компаси и котви, удобно поставената и полуразтворена чанта, нещата, които са в нея и надават муцунки навън, неговата книга на пясъка, запалката, цигарите, очилата – цял един свят, техен, от познати предмети и познати настроения, познати реакции, един свят от погалване на бедрото, щракване на запалката и натискане на газта на пежото, изцяло техен свят, нежен. Погледнат от страни, този свят сигурно би изглеждал обикновен, може би банален, може би отегчителен, и то до втръсване, но двамата не можеха да си представят своя живот без него.

Той се изправи и тръгна към водата. Обърна се да я погледне, самичка на цялото пясъчно пространство. Въздухът около него омекна, светлината се пречупи, крайчец на облак погали слънцето. Най-тънката част на водата, пълна със слуз от медузи, се нагъна безшумно. После всичко се оправи, въздухът закоравя, светлината се съвзе, крайчецът на облака се отдалечи от слънцето и най-тънката част на водата изстена с пляска си, а слузта на медузата остана върху пясъка. Беше като миг, но натежа като вечност, притъмняването раздвижи нещо в мозъка му, позова мисъл и мисълта му каза, че не е това... което е той, че нещо си е отишло на вятъра, нещо дълго и мъчително е буксувало, а той не е знаел, че е буксувало. Нагази, потъна, заплува. Високият близък бряг започна да се рони, оттук така му се стори, че брегът се рони, а като погледна дъното, видя, че и там нещо се движи – заобикалящата го материя се срутваше. По всяка вероятност е така, съгласи се той, нещо съм сбъркал. Извърна глава и повторно я видя как чете на пясъка. Зад нея на асфалта минаваше камион, прибоят заглушаваше шума на прибоя, но клаксонът прозвуча остро – шофьорът закачаше голата жена. Шофьорът нямаше никакви шансове да постигне голата плът на пясъка, но свиреше, може би протестираше, ревеше срещу луната. А иначе господар на голата плът е самият той, който е господар и на пежото, и на други неща в София, но не е господар на себе си, защото в главата му е хаос.

Дъното го посрещна отново като свой, като приятел, той не за първи път се спуща тук, те се познават. Ето, познават се и с кучешкото попче, което бързо прекосява пустинното пясъчно пространство от водораслите до водораслите, за да се скрие. Така е и с човека – ражда се и прекосява голо пространство, преди да се скрие. Тогава или го виждат, или не го виждат. Може би не си отива незабелязано, сигурно не си отива, без да го зърнат и запомнят.

Изскочи навън, пое си въздух, но се отказа от второ гмуркане, дъното вече му се струваше безинтересно. Не му се и плуваше, просто се беше разхладил и това бе достатъчно.

Излезе от морето и я видя на същото място, неизменна, тънка, гола, извита и опъната, четяща върху пустинното пространство или нещо подобно. Той ли е по-важен, тя ли? Или и двамата имат една-единствена мисия, да продължат рода и да си отидат? Така, както четат, творят или показват телата си.

– Още колко дни останаха според теб?

– Четири – отвърна тя, както четеше.

– Това много ли е, или малко?

– Достатъчно – усмихна се тя, но не вдигна глава от страницата.

Легна до нея на пясъка и си представи как подрежда багажа в багажника и как напуца къщата на баба Тона; и всъщност така и стана, и когато се отдалечаваха от глухото безплатово селце, си помисли, че можеше да отиде при комбайнерите, да ги зърне поне отдалеч, да види най-после какво представляват и за какво служат.

– Така и не видяхме крушата – забеляза тя.

Беше се извърнала назад, подреждаше роклите върху задната седалка, обгоряла навсякъде, с цигара в уста.